

maar wel wijst het er op, dat de schare in den Voorhof binnen niet zoo lange jaren bijna weglinken zal. Zelfs uit den Voorhof zal men uitgaan naar wat daarachter en daarbuiten in het leven der wereld ligt. De geloovigen zullen niet minder. Onze Koning zal zijn volk altoos behouden en behoeden. In het Heiligdom zal het niet leeg loopen. Maar de Voorhof zal, zoo niet geleid, dan toch voor het grooter deel ontvolkt worden. Het historisch, het bloot traditioneel geloof zal in kracht en omvang aldoor afnemen. Nu, bij de oudere families, vindt ge dat historisch geloof nog, maar de zonen en dochteren keeren er zich half en half van af. En bij de kleinzonen en kleindochters zal het nog bitterder wezen. Ze zullen geheel vervreemden, en de naam van Jezus zelfs zal een vreemde klank worden. Zoo zijn er reeds. Nog niet velen. Maar ze nemen toe in aantal. En dat aantal zal nog wassen. Er is geen macht die dat tegenhoudt. Het zal weer worden zoals het in de dagen der apostelen was. Alweer geen een kring van persoonlijk geloovigen in het Heiligdom, maar deze kleine kring geplaatst te midden van een maatschappij die niet slechts innerlijk, maar ook uiterlijk, van het historisch Christendom vervreemd. Zulk een proces gaat langzaam voort, maar eens begonnen gaat het rusteloos door. En in dit alles zal zich de hoogte beschikking van onzen God voltrekken, om alle schijn-Christendom in zijn ijdelheid en weerloosheid ten toon te stellen, en juist daartegenover te sterker te doen uitblinken de Goddelijke kracht die in „het kleine kudde“ werkt, en die machtig, ja, alleen machtig is, om ook te midden van de eindeloze verstrooiing onzer dagen, hem die God vereest, te doen genieten in de geestelijke „saamvoeging“ zijner ziel. *)

*) In de *Zuider Kerkbode* vraagt Dr. Wagenaar, of onze inderheid van Christenen in den Voorhof en Christenen in het Heilige wel juist is. De geleerde Doctor gelooft in het oek te houden, dat geen dogmatisme, maar een praktische schifting werd aangegeven. Het is een feit, dat er in ons land een onafzienbare schare van belijders van den Christus is, en evenzo een feit, dat er onder deze schare eenmaal denken zijn, bij wie die belijdenis geestelijke realiteit bezit, en anderen bij wie die realiteit ontbreekt. En dit alleen werd aangeduid.

„En die mannen zeiden: Wij zullen niet kunnen.“

„... en het volk weende“

Maar de mannen, die met hem opgetrokken waren, zeiden: Wij zullen tot dat volk niet kunnen optrekken, want het is sterker dan wij. Numeri 13:31.

Toen verhiel zich de geheele vergadering, en zij hieven hunne stemmen op, en het volk weende in dienselfden nacht. Numeri 14:1.

De zwartgalligen en de donkersieners, die hun eigen hart uiten en ander kracht breken, zien in hun pessimisme bijna nimmer zonde, en beelden zich soms nog in dat ze tragische figuren zijn, die aanspraak hebben op de publieke compassie.

Toch is dit in de woestijn van Kades aan het pessimistisch tintel, waarvan allen Josua en Caleb zich als optimisten afkeerden, door den Rechter van leven en dood heel anders getoond. Door hun wanhoopskreet: „Er zijn in Kanaan Enakskinderen, en het volk is sterker dan wij. Wij zullen niet kunnen“, had den Sammau en hoe die tien verspieters zonder ziel of hart verder heeten, wanloop in het hart van al 't volk geworpen. Heel de vergadering verhiel zich, en allen hieven hun stem op en weenden. En al 't volk murmurde, zeggende: „Och, of we in Egypteland of in deze woestijn gestorven waren!“

Dat volksgescrei en dat murmurereen is toen aan Israël tot zonde aangerekend. Aangerekend tot zoo zware zonde, dat al het toen volwassen volk met den dood in de woestijn is gestraft. En schuld aan die volkszonde hadden in de eerste plaats die tien laffe verspieters, die met hun onmacht: „We zullen niet kunnen!“ het volk tot de zonde der wanhoop en des murmurereens hadden gedreven. Over hen kwam daarom de bitterste straf. Niet alleen toch, dat ook zij Kanaan niet mochten binnentrekken, maar bovendien kwam er een plage van den Heere, dat ze allen onmiddellijk stierven. Stierven, omdat ze, gelijk er staat, een kwaad gerucht van het land der belofte tot het volk hadden gebracht.

Ze zijn, gelijk de apostel het in zijn brief aan de kerk van Corinthen uitdrukt, „vernield door den verdorver.“

En, wat opmerkelijk is, deze ontzettende wrake over hun zwartgalligheid, zoo voegt de apostel er bij, is hun overkomen, „ons tot een voorbeeld“, en is in Numeri beschreven, „ons tot waarschuwing, voor ons, op dewelke de eindten der eeuwen gekomen zijn.“ (1 Cor. 10:11).

Wel verre van in zulk pessimisme iets tragisch aantrekkelijks, of ook maar een verhoonlijke onvastheid van geest te zien, brandmerk alsoo de Schrift deze zwakheid der moedelozen in een ieder die anderen te leiden heeft, als onvergeeflijke zonde.

Niet alleen toch, dat, naar ons eigen spreekwoord, „moed tien vooruit geeft“, maar al zulk pessimisme is ongelooft; ongelooft waarin diepe zonde schuilt; een zonde die God zonder aanzien des persoons straft.

We zijn in het leven niet los van elkander. De een heeft den ander te dragen. Zoals de moeder haar kindje draagt, en de herder zijn lammeren leidt, zoo leidt ook in het huwelijks en maatschappelijke leven de een den ander. De anderen moeten de jongeren dragen. De sterkeren de zwakken. De mannen van moed de moedelozen. De een is voor den ander aansprakelijk en voor God verantwoordelijk. Het is wel heerlijk voor te gaan, en te mogen leiden, en gezag uit te oefenen, maar al zulk voorgaan, al zulk leiding, en al zulk gezag legt een dure verplichting op. Met zijn eigen geest oefent men invloed op anderen geest. En wie, in zulk een positie geplaatst, zelf in zijn eigen geest bezwijkt, is de bewaker van anderen bezwijken. Een veldheer, die aan het hoofd van zijn troepen, op het beslissend oogenblik zich den moed in de schoenen laat sinken, ontzenuwt heel zijn

leger, dooft den moed die in zijn troepen was, uit, en draagt al de schuld van de nederlaag, die straks heel zijn leger overhoep werpt en het lot van zijn vaderland ten ongunste beslist.

Bij een leger voelt men dat 't sterkt, omdat bij een veldslag al de kracht van heel het volk in één uittrekkend leger is saamgetrokken. En de geschiedenis der volkeren, aan oorlogen zoo rijk, verhaalt keer op keer, nu eens van een veldheer, die, waar alles deinsde, door niets dan door zijn persoonlijk moed, heel zijn kwijnend leger gered heeft; en dan weer van een veldheer zonder karakter, die door een eersten tegenspoed ontmoedigd, de vleugelen hangen liet, aarzelde en weifelde, en door gemis aan durf en moed, heel zijn leger ontzieldde, tot het een wisse prooi voor den vijand werd.

Maar al komt dit bij een leger te velde 't sterkt uit, de heerlijke uitwerking van bezielend moed, of de fatale invloed van onmachtige moedeloosheid, toont zich heel het leven door.

Dat begint op kleine schaal in het gezin, zoodra tegenspoed in zulk een gezin inkeert. Dan toch vindt ge de eene maal een vader, een moeder, die in stil geloof zich tegen den tegenspoed opheffen, en al hun kroost met hoogen moed bezielen; maar ook een ander maal ouders die inzien, die meer lust hebben aan de tranen van den weemoed, dan aan den lach des geloofs, en die daardoor ook in het hart van hun kroost een zaad van moedeloosheid en wanhoop uitstrooien, dat alle energie breekt, en soms voor levenslang hun kroost bederft.

Maar op veel breeder schaal speelt ge datzelfde kwaad in de maatschappij. Er zijn ook in het maatschappelijk leven mannen die vooraan staan, die den toon aangeven, wier woord door alle geleerden klinkt, en die daardoor én op het tegenwoordige én op het opkomend geslacht zoo overwegenden invloed uitoefenen, zoo wel voor de vorming van hun geest als voor de stemming waarin ze tegenover het leven staan.

En ook onder die mannen vindt ge, thans meer nog dan voorheen, de donkersienende pessimisten. Niet zoozeer in den kring der geloovigen, als veelmeer onder hen, die met het geloof der vadersen gebroken hebben, en zich nu uit nevelachtige begrippen een soort beschouwing van het leven en van de wereld hebben gefatsoeneerd, die hen verlegen laat, elken breeden en glansrijken horizon voor hen afsnijdt, en steeds donkerder wolken doet aantrekken aan den hemel van hun hart.

Dit maakt hen somber van geest. Het rimpelt hun het voorhoofd. Het plooit hun een pijnlijken trek op het gelaat. Wat ze ook pogen, het lijden laat zich niet wegdreinen, en het lijden der menschheid, ja, van heel de schepping is zoo bitter. En waar het nog maar dat lijden alleen. Maar er is ook de slechtheid. Zonde noemen ze het niet meer. Maar de slechtheid dan. En wel ontwikkelt zich de slechtheid, maar sedelijk komt zij niet vooruit. Het blijft eeuw in eeuw uit dezelfde zedelijke ingezonkenheid. Soms zelfs de achteruitgang na een korte poos van vooruitgang. En zoo komt men niet verder. Zoo was het, zoo is het, zoo zal 't blijven. Het is of een bang noodlot op heel ons aanzijn rust. Wat baat het u dan, of ge er al tegen in worstelt. Spaar u die doellooze moeite, spaar u die inspanning zonder nut. Erken veeleer, dat het een ellendige wereld is, waarin het noodlot ons plaatste, en doof de fakkel der hoop voor u zelf en voor uw medemens. Dit is de weemoedige-sarcastische toon dringt dan door onder de menigte. Al donkerder en somberder wordt het om den geest. De moed van weleer schaamt zich, nu blijkt dat er niets dan overmoed in school. De vreugde bindt zich in, en voelt zich door het gewezen overstelp. En van worstelen tegen de wanhoop, van de energie om, tegen de bitterheden in, hoog het hoofd op te houden, ziet men af. En zoo blijven er dan drie soorten menschen over.

Een kleine groep wijzegeer aangelegde mannen, die zich in het spel van hun pessimisme vermaken. Een breeder groep, die, als er toch geen hoop en geen uitkomst is, denkt: Laat ons eten en drinken, want morgen sterven we! En eindelijk de breedste schare, die versmacht en verkijnt en omkomt in haar ellende zonder uitkomst.

Zelfs heel een volk kan daardoor ondergaan. Als er gevaren van buiten dreigen; en als de nood met rassche schreden nadert; en men niet meer geloof aan zijn toekomst, en geen moed meer heeft om zich op verweer voor te bereiden; en alzo moedeloosheid zonder hope de toekomst lijdelijk inwacht, met een geest als bezworen onder den ban van eigen oondergang.

In dit alles nu is zonde, en om die zonde schuld voor God. Neen, het is niet zoo, alsof er alleen zonde ware in liegen en stelen en moorden. Er is schuld in alles wat het geloof verzaakt en met zijn verantwoordelijkheid voor zijn God niet rekent. Schuld daarom evenzo in een zondige stemming des gemoeds, schuld in een innerlijk bezwijken, waar ge uw geest aan uw God kondt oprichten. Schuld vooral, zoo ge, geroepen om anderen te dragen, te steunen en te leiden, hen veeleer drukt door uw somberheden, ontzenuwt door uw zwartgalligheden, en hun den moed en de veerkracht rooft door uw eigen moedeloosheid.

Dat hierbij ziekelijke gesteldheid van den geest in het spel kan zijn, ontkennen we daarom niet. Temperament en temperament verschilt. De één is geboren blijmoedig, de ander zwaarmoedig van aanleg. En onze God, die een rechtvaardig Rechter is, zal ook dit in de weegschaal van zijn recht doen wegen. Maar waar nooit dat 't u verontschuldigt. Aan hem die al te blijmoedig van inborst is, is de plicht opgelegd om den ernst des levens ook in zijn gemoedsstemming te doen zegevieran. Maar zoo ook, wie zwaarmoedig van aard is, niet zich geroepen om het verkeerde hiervan te bestrijden, er tegen in te gaan, en toe te zien, dat hij er niet zichzelf of anderen door verderve.

Luchthartigheid is even zondig als zwartgalligheid, en aller toelag en streven moet zijn, om tot dat evenwicht van gemoedsstemming te geraken, dat noch de luchthartigheid den ernst, noch de zwartgalligheid den levensmoed terugdringe.

Uw karakter, uw zielsgesteldheid, uw gemoedsstemming in dit evenwicht te brengen en te houden, is uw schuldige plicht voor uw God; en het wordt u tot zonde gerekend wat ge daarin te kort schoot. En zulks vooral, waar ge door eigen verbroken evenwicht ook anderen meetrekt op den weg der levensaatheld.

Het is zoo, de wereld is veelzins ellendig, maar tegenover die ellendige wereld staat uw God vol majesteit en vol glorie. En als maar de geloofaband niet breekt die uw ziel aan uw God verbindt, zal tot in de diepste donkerheid van den nacht, die uw geest omtrekt, zijn licht u omstralen.

Dat vooral zij dit bedenken, die zien het gevaar dat de zake Christi almeer bedreigt, waar steeds drierster zijn vijanden zich tegen zijn kerk en zijn volk opmaken.

Ook onder hen toch zijn er, die moedeloos klagen, en lijdelijk bij de pakken neersitten, en alle hope van zich zetten, alsof men zou kunnen standhouden.

O, de schuldigen! Ze verstaan niet, hoe ze zich aan Christus en aan hun broederen bezondigen.

Christelijke pessimisten zullen de bangste straf dragen, omdat alle eeuwen door Habakuk tegen hen insingt: Al schijnt alles onder te gaan, „zoo zal ik nochtans van vreugde in den Heere opspringen ik zal mij verheugen in den God mijns heils, want de Heere is mijn sterkte, en Hij zal mijn voeten maken als der hinde, en mij doen treden op mijn hoogte.“

Dat is het Christelijk optimisme. Het optimisme des geloofs. Het optimisme, dat steeds wonderen deed, ze ook nu nog doet, en doen zal tot in het einde der dagen.

Amsterdam, 15 Februari 1907.

Het sterven van onzen hooggeschatten Prof. Dr. W. H. Bakhuis Roozeboom in de volle kracht zijns levens, nauwelijks twee en vijftig jaar oud, is wel een droef verlies voor de wetenschap, voor ons Nederlandsche volk en voor onze Gereformeerde kerk.

Op den voorgrond stelde hij zich nooit in onzen kring. Schier overbescheiden, vroeg hij nooit eere voor zich zelve. Hoe warm hij ook deelde in al wat er op kerkelijk of politiek leven omging, toch nam hij daaraan weinig actief deel. Zijn studien lagen op een gebied, waarvan de groote massa van het volk weinig kennis neemt. Daardoor was de groote betekenis van zijn persoon slechts aan een kring van meer ingewijden bekend.

Maar dezen, die hem beter kenden, wisten wel, wat kostelijke gaven van hoofd en hart in hem ons volk geschonken waren. Op 't gebied der wetenschap, dat hij beoefende, was hij meester in den vollen zin des woords. Niet alleen dat hij door zijn uitzonderende kennis een vraagbaak en leidsman was voor alle onderzoekers op dat gebied; dat hij door zijn rijke paedagogische talenten een school van knappe jonge mannen had gevormd, waarvan reeds menigen als hoogleeraar mocht optreden; maar hij had door nieuwe onderzoekingen op het terrein der chemie de wetenschap zelve verder gebracht. Zijn naam was beroemd niet alleen in ons land, maar door heel Europa en Amerika, als een der beste scheikundigen van onzen tijd. Tot uit Amerika kwamen de geleerden over, om zijn adviezen te vragen, en Heidelberg's natuurkundige faculteit huidige hem, door bij zijn graf een lauwerkranen te zenden aan „den grossen Forscher.“

En deze man, die zoo hooge positie innam, was niet alleen de binninnelijkheid en bescheidenheid in persoon, trouw en teeder voor vrouw en kinderen en vrienden, hij was een oprecht Christen, een die zich nooit het evangelie van Christus heeft geschaamd, en die met kinderlijk geloof zijn Heiland lief had en beleed.

Een kind der Scheiding, opgevoed in Gereformeerde kringen, mocht een oogblik bij de eerste aanraking met de materialistische wereldbeschouwing zijn geloof aan 't wankelen zijn geraakt, straks greep God de Heere door de prediking van Ds. Smitt te 's-Gravenhage zoo machtig zijn ziel aan, dat hij, nu juist dertig jaar geleden, tot volkomen overgave van zijn hart aan Christus kwam, en jubelde in de verlossing hem geschonken. Met volle overtuiging van zijn hart sloot hij zich bij de Gereformeerde kerken aan, en elken Zondag ging hij kinderlijk-vroom met de gemeente op onder de bediening des Woords. Een Calvinist was hij in den edelsten zin van het woord. Een sieraad door vastheid van geloof en godzaligen levenswandel, door onwrikbare trouw aan het beginsel en dienende liefde in Gods Koninkrijk.

Zetten's gymnasium verliet in hem een uitzonderende president-curator, die in moeilijke tijden met vaste hand het roer recht wist te houden. De kring van Christelijke genees- en natuurkundigen een leidsman, die niet te vervangen is. En de Vrije Universiteit, die er trotsch op zoo geweest zijn, zulk een hoogleeraar te bezitten, een trouwen vriend, die haar altijd zijn belangstelling en liefde toonde.

Maar meer nog dan voor wat hij in bijzonderen zin voor onze Christelijke belangen deed, dient hem hulde te worden gebracht, dat hij in den kring zelf, waarin hij door God geplaatst was, zulk een kloek getuigenis heeft gegeven voor onze Christelijke belijdenis. Waar 't pas gaf, sprak hij op zijn colleges het openlijk uit, wat de diepste overtuiging was van zijn ziel. Zijn rectorale oratie eindigde met een heerlijke belijdenis aan dien God, die hemel en aarde geschapen heeft. Voor de verleiding om eer of gunst bij de wereld te zoeken, door zijn geloof te verbergen, is hij nooit bezweken. Ieder wist ook in zijn kring, dat Prof. Bakhuis Roozeboom een geloovig Christen was. En waar men toch in dien kring hem wel eeren moest, om zijn hooge wetenschappelijke verdiensten en humaniteit in den omgang, was hij een eere voor Christus naam.

Er ligt iets diep weemoedigs in, dat zulk een man, waarop we trotsch waren, door God is weggenomen, terwijl zijn levensarbeid nog onvoltooid was; weggenomen in het midden zijner jaren van vrouw en kinderen, die hem zoo lief hadden; weggenomen terwijl zijn naam en invloed voor onze beginselen nog tot zulk een rijken zegen hadden kunnen zijn.

God antwoordt niet van zijne daden. We hebben te berusten in Zijn wil, die alleen heilig is en goed.

Vertrooste God genadiglijk zijn gezin, dat in zoo diepen rouw gedompeld achterbleef. Voor hem, die heenging, was het sterven gewin, omdat zijn leven Christus was geworden.

De eigenaardige uitdrukking in ons doopsformulier, waar aan de ouders gevraagd wordt: of gij niet belooft en voor u neemt dit kind in de christelijke leer te onderwijzen, heeft meermalen tot strijd aanleiding gegeven. Ook onze predikanten wisten gewoonlijk niet de uitdrukking voor u neemt geen weg; de een las 't letterlijk voor; een ander verving het door op u neemt; een derde vertolkte het door u voornemt.

Bij de verbeterde uitgave der liturgie, die Prof. Rutgers in 1897 bezorgde, kwam ook dit punt ter sprake. Opzettelijk werd toen onderzoek gedaan naar de herkomst dezer uitdrukking in de 16e eeuw; het advies van Dr. A. Kluyver, een specialiteit op dit gebied, werd ingewonnen en de latijnsche vertaling, die Revisie 1627 voor onze liturgie gaf, werd vergeleken. Op grond van dit alles kwam Prof. Rutgers tot de overtuiging, dat voor u neemt in de taal der 16e eeuw hetzelfde betekende als u voornemt of bij u zelve besluit, gelijk hij in een noot aantekende; waarom het dan ook in den tekst door deze uitdrukking vervangen werd.

Toch werd aan de juistheid dezer opvatting door sommigen getwijfeld. Na het sterke belooft, klomk het zwakke u voornemt wat mat. En die twijfel ontving geen geringen steun toen Prof. Dr. G. Kalif, een autoriteit op dit gebied, openlijk verklaarde kwam, dat voor zich nemen in het oud-Hollandsch meer betekende dan zich voornemen, en 't best kan worden weergegeven door op zich nemen. De aangebrachte verandering had volgens hem „de kracht en de betekenis van het doopsformulier“ verminderd.

Het gezag van de eene autoriteit stond thans tegenover dat van de andere en de vraag was, wie van beide gelijk had.

Na zou Prof. Kalif zijn betoog zeker kleemender gemaakt hebben indien hij uit oud-Hollandsche schrijvers enige citaten had aangehaald waaruit de juistheid van zijn bewering bleek. In plaats daarvan beriep hij zich op het feit, dat in het oud-Hollandsch het werkwoord voornemen, zonder wederkerend voornaamwoord, gelijk is aan ons zich voornemen, en op grond daarvan concludeerde hij, dat het oude voor zich nemen dus een andere betekenis moet hebben gehad. Daargelaten dat een dergelijke bewijsvoering wetenschappelijk altijd zwak staat, weet ieder kenner wel, dat dit argument niet opgaat, omdat in het oud-Hollandsch de wederkerende vorm van het werkwoord soms naast den gewonen vorm gebruikt wordt, bijv. ik vreesde mij naast ik vreesde, zonder dat de zin daardoor veranderde.

Aldoende kon dit pleit echter eerst beslist worden, wanneer een deskundige zich de moeite gaf het gebruik van de uitdrukking voor zich nemen in het oud-Hollandsch na te gaan en op streng wetenschappelijke wijze vast te stellen, wat met die uitdrukking bedoeld was.

We zijn daarom den heer Schalekamp uit Rotterdam dankbaar, dat hij in een artikel in *Ons Tijdschrift*, 11e Jaargang 9e afst., dit onderzoek heeft ingesteld. Uit verschillende schrijvers van de 16e en 17e eeuw heeft hij breede citaten mee, waarin uit het zinverband duidelijk blijkt dat voor zich nemen niets anders beteekent dan zich voornemen; de betekenis op zich nemen zou daar zelfs geen zin geven. En om het bewijs nog stringenter te maken, heeft hij ook gebruik gemaakt van vertaalde stukken uit dien tijd, omdat door vergelijking met den oorspronkelijken (Franschen) tekst hier met wiskundige zekerheid kon worden vastgesteld, wat de vertaler met het Hollandsche woord bedoelde. Zoo bleek hem, dat voor zich nemen de vaste vertaling was voor *il delibera, il proposa, il concludea en son entendement*, uitdrukkingen die niet anders beteekenen dan bij zichzelf besluiten, zich voornemen.

Op grond van dit onderzoek komt de heer Schalekamp ten slotte tot de conclusie, „dat het oude voor hem (zich) nemen, hetzelfde betekende als het tegenwoordige zich voornemen“, en acht hij de wijziging van voor u neemt in u voornemt in het doopsformulier „dus volkomen gerechtvaardigd.“

Na dit aldoende betoog zal elke schijn van twijfel over dit punt wel verdwenen zijn. De citaten spreken daarvoor al te duidelijk.

Prof. Rutgers kreeg volkomen gelijk.

Genadeverbond en zelfonderzoek.

XVII.

De duidelijke uitspraken van Christus en de Apostelen hebben ons getoond, dat van een nationaal en uitwendig Genadeverbond onder de Nieuw-Testamentische bedeeeling geen sprake meer zijn kan. Dat nationale karakter gold alleen voor Israël, behoorde tot den dienst der schaduwen en is daarom voor goed te niet gedaan. In het nieuwe verbond is noch Jood noch Griek, maar alleen een nieuw schepsel in Christus Jezus.

Toch mogen we met een beroep op deze enkele losse uitspraken uit het Nieuw-Testament hier niet volstaan. We hebben het ook in te zien, waarom dat verbond onder Israël nationaal moest zijn en waarom dit thans door den aard der nieuwe bedeeeling vanzelf onmogelijk is geworden. Het feit moet niet alleen voor ons vaststaan, ook de oorzaak van dat feit moet worden verklaard.

Letten we daartoe in de eerste plaats op het eigenaardige karakter, dat de bedeeeling onder Israël draagt. Dat karakter bestaat daarin, gelijk ieder toestemt, dat Israël leefde onder de bedeeeling der schaduwen en typen. De Schrift leert ons dit uitdrukkelijk. Paulus noemt in Col. 2:17 de inzettingen van Israël een „schaduw der toe-

komende dingen“ en zegt dat „het lichaam, d. w. z. de realiteit dezer dingen van Christus is“. En evenzo schrijft hij aan de Hebreë (10:1) dat „de wet een schaduw had der toekomstige goederen, maar niet het beeld zelf der zaken“.

Als schaduwachtige en typische bedeeeling geeft het genadeverbond onder Israël dus niet de geestelijke realiteit zelve, maar beeldt het die af, stelt het die voor in uitwendige, zichtbare en tastbare vormen. Vandaar dat alles onder dit verbond een uitwendig karakter draagt. De zegeningen, die God bij dit verbond van Israël belooft, zijn in de eerste plaats aardse zegeningen. Het land der ruste, waarop dit Verbond wijst, is het aardse Kanaan, een land overvloedig van melk en honig. De offeranden, die Israël onder dit verbond te brengen heeft, zijn zichtbare offeranden, bokken en schapen, eerstelingen van den akker, most en olie. De plaats, waar God onder dat verbond aangebeden wil worden, is een zichtbare tempel te Jerusalem, en de priesters, die onder dit verbond Hem te dienen hebben, worden geroepen uit een bepaald geslacht; niet de innerlijke gesteldheid van het hart, maar de geboorte uit den stam van Levi besliste wie priester onder Israël zou zijn.

Dat onder dat alles ook een geestelijke genade van Israël school, betwisten we niet. De Coccejaansche opvatting dat het verbond met Israël geheel in deze schaduwen opging, dat het geen vergeving der zonden en geen geestelijke zegeningen meebracht, hebben onze vaders terecht bestreden en veroordeeld. Het Genadeverbond, dat reeds van het Paradijs af bestond en met Abraham is gesloten, is een waarachtig Genadeverbond geweest en het is ook door deze „schaduwachtige inkleeding“ niet krachteloos gemaakt. Wie onder Israël waarachtig geloofde in den beloofden Messias, heeft door dat geloof zijn ziel gered, ook al leefde hij onder de bedeeeling der schaduwen.

Zelfs heeft God de Heere door den dienst zijner profeten Israël telkens gewaarschuwd, wanneer het, opgaande in deze ceremoniën en schaduwen, daarin de realiteit der genade zocht. Dan werd aan Israël toegeroepen, dat niet de besnijdenis van het vleesch maar van het hart; dat niet het vasten en treuren met het gelaat, maar het losmaken van de knoopen der ongerechtigheid; dat niet slachtoffers en brandoffers, maar alleen de offerande van een verslagen en verbroken geest Gode welbehagelijk zijn.

Dat alles erkennen we volmondig, maar het neemt het feit niet weg, dat de vorm, de gestalte, waarin het verbond bij Israël optrad, in tegenstelling met het Nieuwe Testament, de bedeeeling der vervulling, uitwendig en typisch is geweest. Om tot helderheid te komen en beide bedeeelingen wel te kunnen onderscheiden, moet met den Apostel dus wel gezegd worden, dat het Israelitische verbond alleen de schaduw der toekomstige dingen had, maar niet het lichaam. Israël's historie is niet de realiteit zelf, maar een zichtbare voorstelling, een aanschouwelijk onderwijs, een laten zien in uitwendige aardse vormen van wat in de bedeeeling der vervulling eerst reeel geschonken worden zou.

Voor wie dit heeft ingezien, zal ook het nationale karakter, dat dit verbond bij Israël draagt, geen moeilijkheid meer opleveren. Het hoorde bij het verbond der schaduwen en kon er zelfs niet in worden gemist.

De zaak is n.l. deze, dat het Genadeverbond zeer zeker naar zijn aard en wezen een volksverbond is. Dat verbond wordt toch door God niet gesloten met enkele losse, op zichzelf staande geloovigen, met Jacob en David, met Paulus en Johannes. Het Genadeverbond is opgericht met Christus en in Hem met de uitverkorenen als zijn volk. De uitverkorenen worden daarom altijd het volk van den Messias genoemd. „Uw volk“, zingt David in Ps. 110, zal zeer gewillig zijn op den dag uwer heilkracht.“ En de heerlijkheid van dat Genadeverbond bestaat juist daarin, dat Christus als Koning dat „volk“ uit de banden der zonden verlost, onderwerpt aan zijn koninklijke heerschappij en het eens tot een volkomen triomf voeren zal.

In de bedeeeling der schaduwen moet dit alles in het zichtbare en uitwendige worden voorgesteld. Het moet in een beeld, een type voor de menschen worden duidelijk gemaakt. Daarom heeft God nu een aardvolk, een natie onder de andere natien, uitgekozen, en met dat aardvolk volk sluit God zijn verbond. Israël wordt daardoor Gods volk. En om het type volkomen te maken, komt God zelf en leidt Israël als volk uit het dienhuus van Egypte uit en doopt het in de wateren der Rode Zee en geeft aan Israël zijn wet op Sinat en wil Israels Koning en Israels rechter zijn. En wanneer Israël in later dagen met die theocratische regering niet tevreden is en een aardschen koning begeert als de andere volkeren, dan wordt dit door God als een afval van het verbond beschouwd: „Zij hebben Mij verworpen“, dat Ik geen Konink meer over hen zijn zou.“

Dat volksverbond met Israël behoorde dus evengoed als de tempel, de offerande, de priesterschap van Levi tot de typen, de schaduwen der toekomstige dingen. Israël werd als bondsvolk uitverkoren, niet omdat Israël het ware volk Gods was, maar omdat het moest afbeelden, hoe de geloovigen onder Christus als Koning een geestelijk volk zullen vormen.

Maar daaruit volgt dan ook, dat zoodra de bedeeeling der vervulling gekomen is, het beeld heeft uitgediend, het type wegvalt, het uitwendig schaduwachtige voor de geestelijke realiteit plaats maakt. Zoo is het met heel den dienst der schaduwen. De geloovigen van het Nieuwe Verbond hebben geen uitwendige offeranden meer te brengen, maar geestelijke offeranden (1 Petrus 2:5). Het priesterschap is niet meer een uitwendig priesterschap gebonden aan de geboorte uit

een bepaald geslacht, het priesterschap derden wordt gesce Koninklijk priester. De tempel, waarin een gebouw van stempel van Christus Zoo trekken de ap door en wordt over typische en uitwendig inwendig gesteld.

En zoo is het karakter van het I gedachte alsof God der vervulling nog volk zijn verbond ze door de apostelen u Het volk Gods, was verbond is opgericht een volk dat uit versameld wordt, den saam verbond heeft in de hemel door de geestelijke en Woord.

Dat leert de apo hij in zijn eersten ze aan Israël door He Lo Ammi tot Amm volk maken zou, thal „Gij, zegt hij, zijt kregen volk, gij die maar nu Gods volk heerlijke naam va schonken niet aan maar aan de „vree Pontus, Galatie, C (1:1) of wil men r vigen, want r gz geloof, is Hij diel.

Al wat van dat het Nieuwe Testam zoo hoog geestelijk het van geen aart zijn. Uw Heiland „want Hij zal zij hunne zonden.“ (Mi schrijft de Apost Hebreëen, heeft C geleiden, opdat Hij volk heiligen zou.“

zoo schrijft hij aan voor ons overgeev zou verlossen van a zich zelf een eigen in goede werken.“ (1 tel Johannes ons di hij het als een kocht heeft met zij en taal en volk en tot dat volk word oordeel over Babel haar uit, mijn ve zonden geene gem ge van hare plagen 18:4).

Nu voelt ieder zou zijn, wanneer van het geestelijk landsche, Deutsche, volk ook zoo will ieder dit toestemt, leiding van de sel telkens spreekt va God met ons Ned sloten hebben en dat volk door het i de andere volken scheiden“.

Het Genadeverb volk opgericht dan volk Gods, het Nie ons telkens, is niet een geestelijk volk; voor wie Christus i om hen te reinigen is de gemeente des

Te

1. J. H. LANDWE der Geref. kerk van wegen, Rotterdam.

2. J. H. LANDWE Geschiedenis der Gerdland van 1795 af druk. Zwolle, Bina.

3. Jaarboekje voor schen Bond van J Gereformeerden Grot Christelijke Jongelings (16e jaargang).

4. Voor het leven gang 1907. Premie bi Het eerste hierbo Ds. Landwehr hand over de Gereformeer Het is verdeeld in

Inleiding en een te toestand der kerken volgen zeven hoofds der Afscheiding in Hovenierslaan; de k de kerk aan den Go en zijn gevolgen; de aan de Hoveniersla de kerk aan den C ineenomeling 1882: l over de Doleantie, de Ned. Geref. kerk dam, het toe. Verv 1886—1892 zoo in Ned. Geref. kerk is een: 1892—heden, b

Op de 134 bladz vele wetenswaardige, dammer wetenswaard Ik onderschrijf va den schrijver, „dat geslacht noodig is, kenne van de kerk juistheid der andere kunde op dit gebi kan ik, wat Rotted oordeelen.

In mijn tijd ging Het schijnt er ee geworden, althans b onkunde moet nu e Landwehr aanleiding schiedenis der Geref dam te geven.

ichaam, en van
hij aan
chaduw
aar niet
deeling
ael dus
t, maar
in uit-
vormen.
ond een
ningen,
beloof,
ningen.
Verbond
nd over-
randen,
brengen
kken en
er, most
der dat
is een
e prias-
dienen
bepaald
heid van
en stam
r Israel
estelijke
we niet,
het ver-
aduwen
zonden
bracht,
eden en
dat reeds
t Abra-
Genade-
vor deze
krachte-
rach-
as, heeft
al leefde
en.
n dienst
schuud,
emonien
er genade
roepen,
vleesch
asten en
smaken
id; dat
ar alleen
abroken
g, maar
e vorm,
ij Israel
Nieuwe
rvulling,
Om tot
elingen
oet met
den, dat
chaduw
niet het
realiteit
ing, een
zien in
at in de
geschon-
ook het
ond bij
er ople-
nd der
worden
Genade-
n wezen
t wordt
enkele
en, met
hannes,
t Chris-
nen als
daarom
enoemd.
zal zeer
racht." ver-
bond
Koning
len ver-
e heer-
atriomf
noet dit
worden
eld, een
elk ge-
schvolk,
ozer, en
erbond.
En om
od zelf
mthuis
wateren
zijn wet
Israels
n later
ng niet
gebeert
lt door
nd be-
en, dat
n zou." rde
dus
nde, de
en, de
Israel
omdat
ar om-
ovigen
estelijk
zoodra
is, het
egval,
le gees-
is het
De ge-
hebben
engen,
2:5).
wendig
orte uit

een bepaald geslacht, maar het is een geestelijk priesterschap, dat aan al Gods kinderen wordt geschonken; zij zijn „de Koninklijke priesterdom“ (1 Petrus 2: 5). De tempel, waarin God woont, is niet meer een gebouw van steen, maar is de geestelijke tempel van Christus' gemeente (1 Cor. 3: 16). Zoo trekken de apostelen de lijn consequent door en wordt overal in de plaats van het typische en uitwendige, het geestelijke en inwendige gesteld.

En zoo is het ook met het nationaal karakter van het Israelitische verbond. Elke gedachte alsof God thans onder de bedeefting der vervulling nog met een bepaald aardisch volk zijn verbond zou hebben gesloten, wordt door de apostelen uitdrukkelijk weersproken. Het volk Gods, waarmede thans het Genadeverbond is opgericht, is een geestelijk volk, een volk dat uit alle volken en geslachten verzameld wordt, dat door geestelijke banden saam verbonden is, dat een Koning heeft in de hemelen, dat geregeerd wordt door de geestelijke middelen van Zijn Geest en Woord.

Dat leert de apostel Petrus ons, wanneer hij in zijn eerste zendbrief de belofte, eens aan Israël door Hosea gegeven, dat God Lo Ammi tot Ammi, niet-mijn volk tot mijn volk maken zou, thans voor vervuld verklaart. „Gij, zegt hij, zijt een heilig volk, een verkoren volk, die eertijds geen volk waart, maar nu Gods volk zijt“ (2: 9, 10). En die heerlijke naam van Gods volk wordt geschonken niet aan een of andere natie, maar aan de „vreemdelingen verstrooid in Pontus, Galatie, Cappadocie en Bithynie“ (1: 1) of wil men nog liever, aan de geloofigen, want er gaat vooraf: „u dan, die geloof, is Hij diebaart“ (2: 7).

Al wat van dat volk gezegd wordt onder het Nieuwe Testament draagt dan ook een zoo hoog geestelijk en heilig karakter, dat het van geen aardische natie kan gezegd zijn. Uw Heiland draagt den naam Jezus, want Hij zal zijn volk zalig maken van hunne zonden.“ (Matth. 1: 21). „Daartoe, schrijft de Apostel in den brief aan de Hebreëren, heeft Christus buiten de poort geleiden, opdat Hij door zijn eigen bloed het volk heiligen zou.“ (Hebr. 13: 12). En evenzo schrijft hij aan Titus: „Die zich zelven voor ons overgegeven heeft, opdat Hij ons zou verlossen van alle ongerechtigheden en zich zelven een eigen volk reinigen zou, ijverig in goede werken.“ (Titus 2: 14). Als de Apostel Johannes ons dat volk beschrijft, teekent hij het als een schare „die het Lam gekocht heeft met zijn bloed uit alle geslacht en taal en volk en natie“ (Openb. 5: 9). En tot dat volk wordt gezegd, wanneer het oordeel over Babel komen zal: „Gaaf van haar uit, mijn volk, opdat ge niet hare sonden geene gemeenschap hebt en opdat ge van hare plagen niet ontvangt.“ (Openb. 18: 4).

Nu voelt ieder toch hoe ongerijmd het zou zijn, wanneer men hier in de plaats van het geestelijk volk Gods, het Nederlandsche, Duitse, Engelse of welk ander volk ook zou willen stellen. Maar indien ieder dit toestemt, is het dan niet een misleiding van de schare, wanneer men toch telkens spreekt van een volksoverbond, dat God met ons Nederlandsche volk zou gesloten hebben en op grond waarvan heel dat volk door het tekenen des verbonds van de andere volken moet worden onderscheiden?

Het Genadeverbond is met geen ander volk opgericht dan met Gods volk. En dat volk Gods, het Nieuwe Testament zegt het ons telkens, is niet een aardisch volk, maar een geestelijk volk; het zijn de geloofigen, voor wie Christus zijn bloed vergoten heeft om hen te reinigen en zalig te maken; het is de gemeente des levenden Gods.

Leestafel.

1. J. H. LANDWEHR. *Beknopte Geschiedenis der Geref. kerk van Rotterdam*. J. C. Groenewegen, Rotterdam.
 2. J. H. LANDWEHR. *Kort Overzicht van de Geschiedenis der Gereformeerde kerken in Nederland van 1795 tot heden*. 3e vermeerderde druk. Zwolle, J. H. M. Tulp.
 3. *Jaarboekje voor 1907 van den Nederlandschen Bond van Jongelingsverenigingen op Gereformeerden Grondslag*, ten dienste van de Christelijke Jongelingsverenigingen in Nederland. (10e jaargang).
 4. *Voor het leven onze Verenigingen*. Jaargang 1907. Premie bij het Jaarboekje.
- Het eerste hierboven genoemde boekje van Ds. Landwehr handelt voor het grootste deel over de Gereformeerde kerk van Rotterdam A. Het is verdeeld in 13 hoofdstukken. Na een inleiding en een eerste hoofdstuk: over den toestand der kerken in het begin der 19e eeuw, volgen zeven hoofdstukken over: het ontstaan der Afscheiding in Rotterdam; de kerk in de Hovenierslaan; de kerk in de Raampoorlaan; de kerk aan den Goudschen weg; het jaar 1869 en zijn gevolgen; de ineenmelting van de kerken aan de Hoveniersstraat en in de Raampoorlaan; de kerk aan den Goudschen Singel tot de ineenmelting 1882. Dan komt er een hoofdstuk over de Doleantie, het 9e. Daarna een over de Ned. Geref. kerk (doleerende) van Rotterdam, het 10e. Vervolgens een over wat er van 1882-1892 zoo in de Chr. Geref. als in de Ned. Geref. kerk is geschied, het 11e. Eindelijk een: 1892-heden, het 12e.
- Op de 134 bladzijden van dit boekje staan vele wetenswaardige, met name voor 'n Rotterdammer wetenswaardige dingen.
- Ik onderschrijf van harte de bewering van den schrijver, „dat het voor het thans levend geslacht noodig is, dat het de geschiedenis kenne van de kerk waartoe het behoort.“ De juistheid der andere bewering, dat „de onbekendheid op dit gebied betreunswaardig is,“ kan ik, wat Rotterdam betreft, niet meer beoordeelen.
- In mijn tijd ging het nog al.
- Het schijnt er echter niet beter op te zijn geworden, althans bedoelde betreunswaardige onkunde moet nu dusdanig zijn, dat ze Ds. Landwehr aanleiding gaf, een beknopte geschiedenis der Gereformeerde kerk van Rotterdam te geven.

Nu doe ik, en ik ben ook niet gewoon dit onder stoelen of banken te steken, voor niemant onder in hooge waardeering voor het „werk van 34“, voor de Scheiding. Zij, de Scheiding, is mij en om haar nog meer religieus dan kerkrechtelijk motief in om het heroieke martelaarschap dat aan haar verbonden is geweest en om wat uit haar, zoo voor behoud als uitbreiding van het Christelijk Geloof, onder ons volk en ook buiten onze grenzen en zelfs buiten ons werelddeel, is gevolgd — een feit in de historie onzer Gereformeerde kerken, waar ik sympathiek tegenover sta en met eerbied tegen opzie. Om nu maar bij het martelaarschap te blijven, ben ik vast overtuigd, dat in een, tot op onzen tijd bijgewerkt, martelaarsboek, noch ik, noch een mijner doeleerende medebroeders of zusters, ook maar een bescheiden plaatsje zullen krijgen. Voor doleantieisme ben ik, zelfs in epideemische tijden, bewaard gebleven, en aan lij-taal, dat waar een kerk in doleantie ging, „de kerk weer voor het eerst na een eeuw tot openbaring kwam,“ ook al was er, reeds sedert jaren, op die zelfde plaats een kerk van de Scheiding, heb ik mij, voor zoo ver mijn herinnering strekt, nooit bezondigd. Maar desalniettemin is mij dit boek van Ds. Landwehr te machtig.

Is me dat nu een beknopte geschiedenis van de Gereformeerde kerk van Rotterdam?

De kerk van Rotterdam begint toch met de stichting der stad. Ze komt tot reformatie in 1572. Nog eens poogt ze tot reformatie en wel door Doleantie te komen, na de deformatie van de Arminianen, in 1611. Een derde poging en wel door Separatie volgt in 1835. Een vierde, nog eens door Doleantie, in 1887.

De lezer, die zich door Ds. Landwehr laat inlichten, krijgt echter den indruk, dat de Gereformeerde kerk te Rotterdam begint in 1835. Dit nu is, uit een oogpunt van historie reeds, onjuist.

De geachte schrijver voelt dit blijkbaar zelf. Op p. V lees ik: „Maar een uitgave als deze is ook noodig om bij de meer bejaarden, die een deel van deze historie (bedoelt de historie van de Scheiding en der Doleantie) hebben dootleefd, de herinnering te verlevendigen aan wat God gedaan heeft in onze goede raad voor de reformatie zijner kerk.“ En dan lees ik verder op p. VI: „Beide (Separatie en Doleantie) hebben beoogd de reformatie der gedeformeerde Ned. Herv. Kerk, zoo als die na 1816 geworden is.“

Op die zelfde p. VI lees ik ook: „Het doel van deze uitgave is een beknopte geschiedenis te geven van de Gereformeerde Kerk van Rotterdam.“ Maar dan volgt er: „Ik hoop dus eerst de Chr. Afscheiden gemeente en de Gereformeerde kerken onder het Kruis te behandelen. Daarna de Chr. Geref. Kerk sinds 1869. Vervolgens hoop ik de geschiedenis der doleantie en die der Ned. Geref. kerk te bespreken.“

Dit dus is metterdaad al een zeer wonderlijke deductie.

Ds. Landwehr is er dan ook een weinig verlegen mee, hoe hij zijn boek eigenlijk heeten moet.

Op den omslag heet het: *Beknopte Geschiedenis der Geref. kerk van Rotterdam*.

Op het titelblad: *Beknopte Geschiedenis van de Gereformeerde Kerk van Rotterdam, van al 1835 tot heden*.

En in de dedicatie wordt gesproken van: *De Gereformeerde Kerk van Rotterdam, zoo als die sinds 1835 en 1886 terugkeerde tot de leer en den dienst der vaderen*.

Metterdaad is dit boek een vrij uitvoerige geschiedenis van de Separatie en een zeer beknopte van de Doleantie te Rotterdam.

Doch hoe verwarrend zulks nu ook voor een zuiver Gereformeerde kerkbegrip is, het boek zelf is deentietgenstaande toch een niet onoverdient stellig werk, waar wij Ds. Landwehr dankbaar voor zijn. Veel wordt door dit boek bewaard, van in het vergeetboek te raken. Wie belang stelt in de geschiedenis der Geref. Kerk van Rotterdam sedert 1835 tot heden zal er, bepaald wat de Afscheiding en de Doleantie betreft, tal van belangrijke bijzonderheden in vinden.

De figuur van Ds. C. v. d. Oever b.v. heb ik nooit zoo goed begrepen als door dit geschrift van Ds. Landwehr. Onaauwkeurigheden vielen mij niet op. Een enkele op p. 97, waar het verbreken van het synodaal verband door de kerk van Kootwijk in 1866 wordt gezegd te zijn geschied, zal wel een drukfout wezen. Voor wie belang stelt in de kerk van Rotterdam, is het zeker min verkwijkelijk wat op p. 131 staat te lezen: „Ruim 10 jaar arbeid men nu al aan ineenmelting, en nog is die gewenschte ineenmelting niet geschied.“ Wat daar op volgt: „Het staat thans zoo, dat kerk (B) aan kerk (A) bericht heeft doen toekomen, dat zij onvoorwaardelijk wil ineenmelten“ — geeft echter weer moed.

Aan het tweede hierboven genoemde boekje van Ds. Landwehr ligt een veel zuiverder Gereformeerde kerkbegrip ten grondslag. Na een inleiding handelt het in 10 afdelingen van: de kerken onder de Franse overheersching; de „Synode van 1816“ en hare gevolgen; de „Reveli“ de „Afscheiding“; geschiedenis der Afscheiding tot 1869; toestand van het Nederl. Herv. Kerkgenootschap; strijd der Geref. meerdere onder de organisatie; de „Doleantie“; de vereniging der Gereformeerde kerken; de toestand der Gereformeerde kerken.

Dergelijke boekjes, meer of min handige compilaties uit de grotere werken — Landwehr had goed gedaan in zijn boekje, ter wille vooral van de predikanten, eens weer de aandacht te vestigen op het groote werk van Prof. Fabius: „Het Reglement van '52, Historisch-juridische studie over het Hervormd kerkbestuur“ — bestaan er meer. Dit boekje heeft echter de verdienste van bijgewerkt te zijn, bijkans tot op onze dagen. De Synode van Arnhem in 1902 staat er al in. Of het ook een verdienste is dat het in vragen en antwoorden is opgesteld, waag ik te betwijfelen. Het van buiten leeren van het uit 30 regels bestaande antwoord met zijn nadere verklaring op de vraag: „Wie was de reeds genoemde Ds. Ledeboer?“ — een antwoord waarin o.m. ook deze treffende bijzonderheid voorkomt: „Bij zijn graf sprak de beoekstande VAN GOLVERDING uit Den Haag.“ — wil mij voorkomen voor een gewonen catechist „n te geforceerde hersengymnastiek te wezen. Daarbij vergeleken is het van buiten leeren van het antwoord op vraag 80 van onzen H. C. een kleinigheid.

Het kort overzicht van Ds. Landwehr is, afgezien nu van den vorm, een nimmermeer handleiding. Het dankt aan deze omstandigheid dan ook reeds zijn 3den vermeerderden druk. Predikanten zullen goed doen het op hun catechisaties in te voeren, al laten zij het dan ook niet van buiten leeren.

De tijd dringt.

Het is nu al Februari, en ik haast mij daarom de aandacht te vestigen op het bovengenoemde Jaarboekje en het daarmee verbonden premie-

boekje. De bekende acbie van de heeren Jac. van Oversteeg en Joh. T. de Lange waarborgt de bruikbaarheid van dit jaarboekje. Voor de organisatie van haar verenigingsleven, vinden de jongelingsverenigingen in de werken van het premieboekje al wat zij noodig hebben. Niet alleen zij zullen ze met vrucht gebruiken, maar ook allen, die van de groote betekenis onzer jongelingsverenigingen op Geref. grondslag voor de ontwikkeling van het Calvinisme doordrongen zijn, zullen met groote belangstelling van deze twee werkjes kennis nemen.

Officiële Berichten.

L. S. I.
Door de classis Zwolle werd in haar vergadering van 7 Febr. preparatoir geëxamineerd en met algemeene stemmen beroepbaar gesteld in de Geref. kerken de heer J. Voerman, cand. te Steenwijk.

Namens de classis,
M. SCHUURMAN, h. t. praesid.
V. K. KUIJVENHOVEN, h. t. scriba,
Zwolle, 7 Febr. 1907.

Het moderamen van de classis 's Gravenhage, vergaderd op 12 Febr. j.l., maakt bekend, dat preparatoir door haar is onderzocht en met algemeene stemmen voor de Geref. kerken in Nederland beroepbaar gesteld, de Eerw. heer J. W. van den Bosch, Theol. cand. aan de Vrije Universiteit.

Namens het moderamen v.n.,
Ds. R. DE JAGER, Actuaris.

De deputaten voor de correspondentie met de buitenlandsche kerken hebben anfermaal eenige mededeeling te doen aangaande Buenos-Ayres.

In hun pogen, om den broederen aldaar opgave te doen van eenen of meer dienaren des Woords, met wie dezen in overleg zouden kunnen treden om tijdelijk of voor goed onder hen te arbeiden, zijn de deputaten niet naar wensch geslaagd.

Intusschen blijven die broederen aandringen op hulp, wijzende op den nood vooral van het jonger geslacht, dat in die omgeving geheel verloren dreigt te gaan voor de belijdenis der waarheid.

Holland is zoo rijklijk voorzien. Kunnen wij dan niet geholpen worden? Zoo klagen zij. Daarom wenschen de deputaten opnieuw zich beschikbaar te stellen als tusschenpersonen voor de onderhandeling tusschen de broederen ginds en eenige broeders hier, die bereid waren een beroeping derwaarts in ernstige overweging te nemen.

Dies wordt langs dezen weg de mededeeling herhaald, dat daar in Argentinië broederen zijn, die vurig verlangen te kunnen beroepen eenen dienaar des Woords of eenen proponent, die geschikt mocht zijn voor dat werk.

Op wien kunnen de deputaten de aandacht vestigen van de kerk aldaar?

Gaarne vernemen de deputaten dat aan het adres van den ondergetekende vóór het einde van deze maand Februari, opdat zij zoo spoedig mogelijk nader met hem onderhandelen kunnen.

Gaarne vernemen zij tevens, van hen, met wie reeds eenige correspondentie werd gevoerd, of ook op hen mag worden gerekend.

JS. VAN DER LINDEN,
predikant bij de gereformeerde kerk te 's-Gravenhage.

13 Februari 1907.

Buitenland.

Engeland. De nieuwe leer.

Het bekende Engelse dagblad de *Daily News* bevatte in zijn nummer van 11 Jan. l.l. het volgende bericht:

„Een ongewone, zoo niet eenige samenkomst werd gisterenavond in de congregationalistische kerk van Kensington gehouden. De predikant R. J. Campbell, van de City Temple, antwoordde met onuitsprekelijk geduld en veel taal op een aantal vragen, die tot hem ontrent godsdienstige onderwerpen gericht werden. De predikant der kerk, Ds. Thomas Yates, was voorzitter; het was een druk bezochte samenkomst, waaraan het groote publiek deel nam, daar de meeting door aanplakbiljetten in de nabuurschap was bekend gemaakt.“

Het schijnt, dat sedert dien tijd de predikant Campbell in Engeland groeten opgang maakt. Waar hij optreedt zijn de kerken vol, en menigen, die het kerkgaan verloor had, wil toch den predikant der „nieuwe theologie“ eens gaan hooren. Hoe lang dit duren zal? Het zal gaan, gelijk het in Nederland, bij het opkomen der moderne richting gedaan is. In het eerst groote toeloop, maar ten slotte verliep het gehoor der moderne predikanten bijna geheel.

Op bovengenoemde samenkomst werd door een der aanwezigen, den predikant Campbell gevraagd: „Geloof je dat Christus niet de Moedermaagd is geboren, en dat Christus met God één van wezen is?“

Hierop luidde het antwoord: „Wat zijn wezensgelijkheid met God betreft, dit is een ontafelijke vraag; wat Jezus nu ook moge zijn, dit is zeker, dat toen Hij op aarde was, hij niet wezensgelijk was met God, omdat hij dat zelf verklaard heeft. Zoek maar in uw Nieuw Testament en gij zult het zelf vinden.“

Ons dunkt, dat als we in het Nieuwe Testament lezen dat de Christus zegt: „Ik en de Vader zijn een; die Mij gezien heeft, heeft den Vader gezien“ enz. enz., dan blijkt het toch wel dat de predikant Campbell, als hij de godheid van Christus loochent, zich daarbij niet beroepen kan op het Nieuwe Testament. Trouwens, als men den heer Campbell eens op den man af vroeg, of hij voor zich zelf aan de autoriteit der Heilige Schrift vasthoudt, dan zou hij daarop ontkennend moeten antwoorden.

Door onderscheiden politieke bladen wordt gemeld, dat een predikant van veel invloed, die een voornamelijk positie in een kerk van groote betekenis inneemt, van voornemen is, vele kerken van het land, op verzoek van hare predikanten, te gaan bezoeken, om de nieuwe leer aan de leden der kerken voor te leggen. Men wil dezen predikant laten overkomen, omdat hij vroeger een vurig voorstander was van de leer, die hij nu loochent.

Het is te denken, dat al deze dingen in Christelijke kringen van Engeland groote ontroering veroorzaken. Men verwacht dat er een groote schifting zal plaats hebben in de predikantenwereld en dat deze zich ook zal uitstrekken over de leden der gemeente, en hoort, dat

als de kerk des Heeren in getalsterkte zal afnemen, de hoedanigheid zal verbeteren.

Voor jaren heeft een Baptistische predikant tegen datgene wat nu geschiedt, gewaarschuwd. Hij kon het niet in de Baptistische unie uitbouden, en daarom besloot hij er zich van los te maken; het was al te duidelijk, dat de groote meerderheid der predikanten de fundamentele stukken der kerk hadden losgelaten. Spurgeon beweerde toen, dat de afval in de Congregationalistische kerken nog groter was dan in de Baptistische. Als men bedenkt, dat de Congregationalisten de voortzetting zijn van de Independentistische kerken, waarvan Cromwell een maal lid was, dan in dit des te droeviger.

Een predikant schreef: „ongetwijfeld heeft de oudste onder ons een tijd gelijk deze niet beleefd!“ Wel mogen daarom de geloovigen de toelichting zoeken in het binnenste heiligdom, om in de tegenwoordigheid Gods te onderzoeken waar men staan moet tegenover de openbaring van de macht van Satan. Dezelfde leeraar wijst daarbij op 2 Thess. 4: 3 en 4, waarin wij lezen, dat de wederkomst van Christus niet zal plaats hebben, „tenzij dat eerst de afval gekomen zij, en dat geopenbaard zij de mensch der sonde, de zoon des verderfs, die zich tegenstelt en verheft boven al wat God genaamd of als God geëerd wordt, alsoo dat hij in den tempel Gods zal zitten als een God, zich zeiven vertoonende dat hij God is.“

Dat deze aanhaling niet een schermen is met een bijbeltekst, maar van toepassing is op het geoordeel van Campbell en zijne medestanders geleerd wordt, zal uit de volgende stellingen blijken, die door genoemden predikant voorgestaan worden.

Hij schreef: „Het uitgangspunt der „nieuwe theologie“ (wij zullen voortaan dit woord niet meer gebruiken, omdat hetgeen Campbell voorstaat, allerminst den naam van „theologie“ verdient) is, de wezenlijke eenheid van God en mensch.“

„Wij gelooven dat de mensch eene openbaring is van God.“

„Wij gelooven dat er geen wezenlijk verschil bestaat tusschen de menschheid en de godheid; daar ons zijn hetzelfde is als dat van God.“

„Elk mensch is potentieel een Christus, of liever een openbaring van den Eenigen Christus.“ (Every man is a potential Christ etc).

„Terwijl wij den Bijbel erkennen als een eeuwig document in onze godsdienstige ervaring, zoo behandelt de nieuwe leer hem zoo vrij en kritisch als elk ander boek.“

„De nieuwe leer geloof, dat de zetel van het gezag op het terrein der religie in en niet buiten de ziel is gelegen.“

„De nieuwe leer geloof, dat ten slotte elke ziel zal volmaakt worden.“

„Wij gelooven dat de geschiedenis van den val, als zij letterlijk wordt opgevat, onwaar is.“

„Wij gelooven dat de onvolmaaktheid van de tegenwoordige wereld te wijten is aan den wil Gods.“

„Wij verwerpen ten eenenmale de gewone opvatting der verzoeking, dat een ander zou geslagen zijn voor onze zonde.“

„Wij gelooven niet aan het laatste oordeel.“

„Elke zonde brengt lijden mede, een lijden dat niet weggenomen kan worden door den arbeid van een ander.“

„Wij gelooven dat Jezus goddelijk was en is; en zoo zijn wij ook.“

Al deze leerstellingen zijn ten onzent reeds lang door de modernen, voornamelijk de ethisch-modernen, en door pantheisten, voorgedragen. Wij denken dat ook de Unitariërs in Engeland deze en dergelijke leerstellingen hebben voorgestaan. Maar hetgeen het Christelijk Engeland verbaast en ergert is, dat zij stouwe geleerd worden door leeraars der vrije congregationalistische kerk. Althans, zoo meenen wij de groote verontusting te moeten verklaren, die het optreden van den predikant Campbell veroorzaakt heeft. Voor ons is het, alsof een reeds lang dreigend onweder ten slotte is losgebarsten. Van harte hopen wij, dat de Congregationalistische kerk den toestand goed onder de oogen zal zien en het niet werkeloos en liefdeloos zal aanzien, dat de kerk des Heeren zoo schaamteloos wordt verwoest door mannen, die geroepen zijn haar te bouwen, en dat den Christus aldus veel smaadheid wordt aangedaan door ambtsdragers die zijn gezanten behoorden te zijn. Het blijkt immers, dat het kwaad niet alleen bij den predikant Campbell zit, maar schier over geheel Engeland verbreid is, terwijl Schotland er helaas ook niet vrij van is.

Japan. De toestand op godsdienstig gebied in Japan.

Hoe het tegenwoordig in Japan op het terrein der religie gesteld is, beschrijft de zending Oostwal te Tokio als volgt:

De phantastische droom van eenige Muzelmannen, dat Japan als voorvechter voor den Islam de ontbinding der Mahomedaansche wereld kon tegenhouden, mist tot hertoe allen grond. Opmerkelijk is het, dat in Japan een streven om te verenigen zich doet kennen.

In de eerste plaats heeft men de Dai Nippon Shookyoka, d. w. z. Vereniging van Japanische Godsdienstigen. Tot deze vereniging zijn Boedhisten, Sintoïsten en Christenen toegetreden, waaronder de predikant Ebina Danj), leeraar der Koemaikerk, Koerowie Shoerokoe en Shimada Saboro, redacteurs van twee bekende bladen. Het doel dieser vereniging is, bevordering van sociale philanthropie en verheffing van de morele kracht van het Japanische volk. Het streven naar vereniging heeft voorts de Methodistenvan Japan er toe gebracht, om zich aan te sluiten. Daarbij vindt men tenderde de zucht in alle Japanse kerken, om met terzijdestelling van alle leerstellige en confessionnele verschillen, een zooveel mogelijk zelfstandige en onafhankelijke Alliantie-kerk te stichten. Reeds geeft men den raad, dat men langzamerhand alle missionarissen uit het buitenland geheel uit Japan zal wegnemen, of dat men zal overgaan tot het veranderen van hun wijze van werken of van hun arbeidsveld. Men wil voor de missionarissen alleen maar den Theologischen arbeid op hun onderscheiden terrein laten overblijven; Tegenover zulk een onrustig, zenuwachtig drijven, dat door het optreden van het Leger des Heils en door een scherper optreden van het Boedhisme en van het Sintoïsme nog vermeerderd wordt, moeten de missionarissen het veld niet ruimen; zij behooren hun invloed rustig en beslist te blijven uitoefenen.

Wij kunnen niet anders dan deze beschouwing beaamen. Zij, die meenen dat Japan zoo maar gereed ligt om voor Christus te worden veroverd, kunnen overigens uit het bovenstaande zien, dat in Japan het oude inheemsche Sintoïsme nog niet aan het wegvallen is, terwijl de Boedhisten worstelen om zich van de leiding der geesten meester te maken.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

TWEE WERELDEN.

NIEUWE PLANNEN.

XV.

Nog pas drie maanden had Rika de school bezocht, toen zij reeds haar huisgenooten kon verrassen met de mededeeling, dat zij tot een hoogere klasse was bevorderd. Mijnheer Brandwijk en zijn vrouw wenschten haar hartelijk geluk. Mijnheer had ook van het hoofd der school een brief ontvangen, waarin Rika zeer geprezen werd en gezegd, dat zij evenveel aanleg als goeden wil besat.

„'t Is goed, dat je niet op dat door gebleven zijt,“ sprak mijnheer tot Rika. „Nu kan er nog iets van je worden, dat je zelf en ons tot eer strekt. Over een paar dagen is er concert, dan moet je eens meegaan. Je hebt het wel verdient.“

Mijnheer hield zijn woord. Op den bepaalden avond kwam het rijtuig voor en reden alle drie naar de concertzaal, die groot, fraai beschilderd en schitterend verlicht was. Op lange rijen kussenstoelen zaten heeren en dames, allen in hun beste pak. Op een verhevenheid was plaats voor de zangers en de musikanten.

Weldra begon het concert, en ruichten de tonen door de hoge zaal. Rika had nog nooit zoo iets gehoord. Al haar aandacht was bij de muziek en den zang, die haar oor streelde en geheel haar ziel vervulde. Geen oog wendde zij van het orkest af, alles om haar heen scheen ver en vergeten. Ja, met zulke strakke trekken en sturende oog keek zij voor zich uit, dat mevrouw haar eindelijk glimlachend eens aanstootte en zei:

„Maar meisje, droom je of ben je wakker? Scheelt er wat aan?“

Rika schrikte op. Was ze eerst bleek geweest, nu werd ze vuurrood en keek verlegen even ter zijde. Ze bekwam echter spoedig en bespeurde toen, met wel wat verwondering, dat enkele aanwezigen met elkaar stiltejes zaten te fluisteren, anderen weer de mooie kleeren van hun buren saten te bekijken en enkelen een zeer verveld gezicht zett'en. Zij begreep toen, dat niet alle menschen hier kwamen om de muziek en den zang.

Doch bij haar was het wel zoo. Toen na een korte rust, weer de muziek door de zaal ruichte, begeleid door de prachtige volke stemmen van eenige zangeressen, voelde Rika zich als in verrukking meegesleept. Elken toon, elken klank ving zij op, de ooren splitsend — wel te weten, zoover dat mogelijk is — om toch maar niets te verliezen. 't Werd laat — ongewoon laat voor Rika, maar geen slaap hinderde haar, zelfs geen vermoeienis, al was zij, onder gewoonte, vrij vroeg op geweest. En 't verbaasde, ja hinderde haar, toen zij een heer knikkebollen en een paar juffers dutten zag.

Den volgende dag werd er thuis nog druk over het concert gepraat, en Rika had geen woorden genoeg om te beschrijven hoeveel zij genoten had. Mijnheer Brandwijk die zelf veel van muziek hield, vroeg na een poos of zij zich vroeger ook al in de toonkunst had geïnteresseerd, en toen Rika zei: „Niet veel,“ was zijn antwoord: „Dat is wel jammer, maar je bent niet te oud om er nog aan te beginnen.“

't Gevolg van het concertbezoek was, dat mijnheer Brandwijk, den directeur van de school ging opzoeken, en ook eens sprak met mijnheer Smit. En allen kwamen daarna overeen, dat Rika uitzonderend geschikt was om opgeleid te worden „voor de kunst.“

Daarmee werd door de heeren bedoeld, dat zij aanleg had voor toonkunstleer en hoogtaarschijnlijk ook wel voor zangers. Zoo niet het een dan het ander. In elk geval zou zij het wel ver in de wereld kunnen brengen. Daar Rika echter voorerst nog vele dingen te leeren had, eer zij aan „de kunst“ kon beginnen, zei mijnheer Brandwijk noch aan haar noch aan haar ouders iets van het bij hem gevormde plan. Dat zou geschieden als de tijd er voor rijp was. Voortaan zou het meisje evenwel ook onderwezen worden in muziek en zang, opdat blijken zou of zij daarin gaven had.

Nu, dat was zoo. Rika bleek een stem te hebben, die evengoed tot fraai lezen als tot fraai zingen geschikt was. Trouwens, dat zij een schoone zuivere stem had, was reeds bekend uit den tijd toen zij nog op school gingen leerde. Maar nu werd het nog duidelijker. De onderwijzers hadden zelden zoo weinig moeite gehad als bij deze leerling, die een tijd gehoor had en de tonen even goed en juist onderscheide als voortbracht. Wel kostte muziek- en zangleer haar veel inspanning. Maar ook hier werd het aloude vers waarheid: Lust en liefde tot een ding, maakt alle moeite en last gering. Daarbij kwam dat Rika al wat zij van muziek en zang wist, kostelijk en met eere kon gebruiken in het huis waar zij woonde. En dat moedigde haar krachtig aan.

Zoo voldeed dan Rika allen in haar omgang en kreeg een goeden naam bij velen. Dit nu is niet te verachten, gelijk de Schrift ons leert, maar het hoogste is het niet. En dat wordt er vaak bij en door vergeten.

Had Rika 't zich al aanstonds — gelijk we zagen — met het Bijbelbezen gemakkelijker gemaakt, allengs verloor zij geheel den lust er toe. Werd in het huis waar zij woonde meer uit sleur dan uit behoefte geboden, weldra was het haar bij haar morgen- en haar avondgebed evenzoo. In enkele weken had zij zooveel gezien, gehoord en opgemerkt, dat alles haar nu anders voorkwam dan vroeger. Tot kerkgaan gevoelde zij al spoedig weinig opgewektheid meer, en van de catechisatie, werd met goedvinden harer ouders, maar geen werk gemaakt, „zoo lang zij nog zoo nieuw was in haar werk“ — een nieuwigheid die vele maanden duurde. Grootvader had haar een paar goede boeken meegegeven, maar toen Rika ze na een poos begon te lezen, vond ze al spoedig, dat die toch wat al te goddienstig waren. Hier in huis waren veel prettiger boeken. Kortom, veel goeds dat in huis en op school en in de kerk in Rika's hart was gebracht, veel goed raad, dreigde te verstikken onder de doornen. We weten wat de Heere Jezus in de gelijkenis van den Zaaier daarmee zeggen wil.

Toen Rika een poos na haar komst in de stad, eens haar ouders zou gaan bezoeken, werd mevrouw ziek. Zoodoende werd, hoe hartelijk zij ook verlangde eens allen weer te zien, de reis uitgesteld. Eindelijk kon zij echter gaan en mocht enkele dagen blijven. De gulheid van mijnheer Brandwijk had haar in staat gesteld voor Kobus een teekendoos te koopen, en nog allerlei kleine geschenken voor anderen. Vol verlangen en blij ging zij weg. Wat zou ze, al had zij ook reeds verscheiden brieven naar huis geschreven, nog veel hebben te vertellen!

HOOGENHUK.